

Ivan Rajović

Nove knjige pisaca sa teritorije nekadašnje Jugoslavije

KAD ŠKOLJKA PROGOVORI

(Lidija Štampar, “Smeh na pogrebu”, Kulturni centar Maribor, 2020, god.)

Ovih dana je izašla iz štampe prva samostalna knjiga pesama slovenačke pesnikinje Lidije Štampar, koja živi i stvara u Mariboru. Lidija se u ovu spisateljsku avanturu upustila relativno kasno, u zreloom životnom dobu, ali pre korone, posle koje, kako neki tvrde, ništa neće biti isto, čak ni poezija. Tako da se ova knjiga, u neku ruku, može smatrati i oproštajem od nekog znanog nam vremena, ili doba za koje smo bili dresirani i početak putovanja u neizvesnost, nakraj noći koja će, svakako jednoga dana zadesiti svet kakav smo poznavali. U skladu sa tim moglo bi se postaviti i pitanje da li je “Smeh na pogrebu” metafora ili nešto drugo na šta pesnikinja želi da nas navede i sa čim da nas suoči?

Lidija je kao autorka zastupljena u mnogim zbornicima poezije, objavljenim u proteklih desetak godina, učesnica je nebrojenih književnih večeri u Mariboru i širom Slovenije, ali i pesničkih festival koji se organizuju u zemljama nekadašnje nam domovine.

Čitajući pesme iz prve samostalne knjige pesama savremene slovenačke pesnikinje Lidije Štampar, čovek ne može da ostane ravnodušan. Više je razloga za to, od samog naslova “Smeh na pogrebu”, koji već po sebi deluje intrigantno, šokantno i provokativno, preko pesničkog postupka koji je nesumnjivo originalan, do čitave zamisli knjige koja ima svoju poruku, što i ne mora da bude svojstveno ovakvom vidu umetničkog iskaza. Naime, poezija kao takva, može, a možda bi i

trebalo, da bude samo ni na šta izvan sebe upućena igra reči, a što se poruke tiče, kako je govorio Josif Brodski, za to su nekada postojale razglednice, danas androidi i kompjuteri, a ne poezija. Ali draž ove knjige i jeste baš u tome što ona može biti prihvaćena i kao neka od pesničkih normi, ali i onako kako sam čitalac želi, a da ništa ne izgubi od misije koju, verovatno, u svesti autorke ima.

Ređajući tako te svoje ponekad naivne, često sirove, krajnje eksplicitne ili govornim jezikom obojene reminiscencije pesnikinja sklapa sliku onečovečenog vremena u kojem traje, kao da se sprema za završni udarac, za poentu kojom će nam otvoriti oči, naterati nas da čujemo, da ustanemo i kažemo „dosta“, ali ne dosta njenom stihovanju, već dosta svemu onome na šta pristajemo i što trpimo sa sve manje volje da mu se odupremo. Tako ona ispisuje svoj bogat, uzbudljiv ali i traumatičan život u nekom eklektičkom zanosu, svim sredstvima koja joj stoje na raspolaganju.

Zanimljiv je postupak da se autorka često stavlja u ulogu svojih najbližih ili najbližeg, kao da nekim detektivskim pesničkim postupkom kroz stihove pokušava da dokuči smisao događaja koji joj je promenio život. Ili u vidu dnevnčkih beleški taksativno navodi sve što joj se dešavalo i o čemu je razmišljala u nekom trenutku. Tako dobijamo neponovljiv zapis o ne preterano bitnom ali svakako neprolaznom događaju zauvek uhvaćenom u zamku stihova. Kao u pesmi “Oluja”, koja počinje sa :”Ja, Lidija Štampar, pravim salatu sa maslinovim uljem”.

Ostvariti se, kao školjka koja je godinama sakupljala materijal za jednu blistavu kuglicu smisla ili besmisla koju će neko uzeti ili neće, njoj je svejedno. I čini se bez zazora, autocenzure, odabira i ulepšavanja tih purpurnih dubina svoje hiperaktivne svesti, ona ređa sličice svoga života, nadanja, slutnji i promišljanja o svetu koji joj nadražuje čula.

Ponekad je u Lidijinim pesmama prisutan gotovo psihoanalitički ispovedni ton kojim autorka bukvalno razgovara sa drugom ja u sebi, sa samom sobom na onaj krajnje jednostavan, povremeno detinjast i otvoren način, koji potpuno zanemaruje prisustvo trećeg lica. Ili je i to zamka?

Svet Lidije Štampar je autentičan, originalan i samo njoj svojstven, što je, naravno, izdvaja iz mase drugih spisatelja i čini prepoznatljivom već u prvom stihu. Bez preteranih ukrasa, samo sebi znanih i dovoljnih pesničkih slika i drugih pesnicima dostupnih i primerenih postupaka i trikova Lidija niže te blistave čestice svog nadahnuća i ugrađuje ih u jednu čvrstu i zadivljujuću literarnu strukturu, ili građevinu, koja je baš zbog svoje jednostavnosti zapanjujuće izazovna i

očaravajuća. Čak i ta jednostavnost, mada samo na prvi pogled, samo je privid i pod pretpostavkom da je svesna i znalački sprovedeno pesničko koketiranje sa čitaocem, jer iza svakog njenog iskaza širi se dijapazon pitanja i slika, kao u nekoj magičnoj seansi.

A slika je bezbroj i smenjuju se kao u kaleidoskopu, dopunjavajući se, mešajući se i tvoreći nove kombinacije, ali opet ostajući čvrste i prizemljene i u funkciji poruke koju knjiga nosi. I majka, i baka, i ljubavnica nekog imaginarnog izabranika, i borac za ljudska prava, i još mnogo toga, sve je to naša pesnikinja u svom nezaustavljivom hodu do duša čitalaca i do svoje duše istovremeno. Jer svi ti segmenti života, srećni, tužni, dramatični ili depresivno bolni i nerazumljivi istovremeno su i segmenti sveukupnog trajanja i čoveka kao socijalnog bića, kao dela kolektiva. Skoro u svakom njenom zaokruženom iskazu, u svakoj sintagmi i strofi, vidljiva je tuga autorke što taj svet nije po njenim merilima i nije onakav kakav bi ona volela da jeste. Još gore, vidi ona da „đavo dolazi po svoje“ što bi trebalo da bude problem nekih drugih, a ne pesničkih eksperata i rekreativaca. I to je taj smeh koji odzvanja na sve strane, kao molba i kao opomena, kao preklinjanje nekog ko je progledao i vidi ono što je drugima nedostupno. Otud taj „smeh na pogrebu“, ali na pogrebu civilizacije koja se gasi, a smeh, ili bi se pre moglo reći facijalni grč osmehu nalik, samo je još jedan manifestant gorčine, tuge, možda čak i likovanja bez nadmenosti ili još jednostavnije, onaj bezglasni ali vrlo upečatljiv gest u smislu „ja vam rekoh i spasih svoju dušu, a vi sad kako hoćete, ako uopšte bilo šta hoćete“.

15.08.2020.g.

PR
DIOGEN pro kultura
<http://www.diogenpro.com>